

1. Поняття, принципи та функції ресурсозбереження на підприємстві.

Ресурсозбереження – це організаційна, економічна, науково-технічна, практична та інформаційна діяльність, яка супроводжує усі стадії життєвого циклу об'єктів і спрямована на забезпечення мінімальної витрати речовини та енергії на одиницю кінцевого продукту, враховуючи існуючий рівень розвитку техніки і технології та найменший вплив на людину і природні системи.

Ресурсозбереження має кілька рівнів:

- ресурсозбереження в цілому по країні;
- ресурсозбереження по регіону;
- ресурсозбереження в галузі;
- ресурсозбереження на підприємстві і його окремих підрозділах;
- ресурсозбереження окремого індивіда.

Враховуючи сучасні тенденції економічного розвитку, **ресурсозбереження** – це такий метод господарювання, за якого раціональне використання всіх ресурсів підприємства обов'язково супроводжується впровадженням ресурсозберігаючих технологій та прийняттям ефективних управлінських рішень стосовно них.

1. Поняття, принципи та функції ресурсозбереження на підприємстві.

Раціональне використання матеріальних ресурсів є однією з найважливіших конкурентних переваг підприємств промисловості, а основні завдання реалізації ресурсозберігаючої політики полягають в:

- охороні природи і дотриманні екологічних вимог;
- забезпеченні конкурентоспроможності продукції;
- забезпеченні раціонального використання матеріальних ресурсів на конкурентоспроможному рівні;
- ліквідації непродуктивних витрат матеріальних ресурсів, пов'язаних із випуском низькоякісної, технічно недосконалої і неконкурентоздатної продукції;
- оптимізації структури споживання ресурсів на основі впровадження нових проектних, конструкторських і технологічних рішень, що дають змогу підвищити комплектність використання матеріальних ресурсів застосування економічних та нетрадиційних видів матеріалів і джерел енергії;
- розширенні застосування вторинних ресурсів і супутніх продуктів, організації повної переробки виробничих відходів і матеріалів, збільшенні збору й утилізації побутових відходів;
- скороченні втрат матеріальних ресурсів на всіх етапах виробництва, транспортування та зберігання;
- прискоренні оборотності оборотних коштів, скороченні сукупних запасів, вивільненні частини ресурсів у різних сферах виробництва для використання в наступних виробничих циклах.

Для забезпечення ресурсозбереження на підприємстві виділяють основні напрями розвитку маловідходних технологій та безвідходних виробництв, у тому числі:

- створення нових процесів отримання традиційних видів продукції, що дають змогу використовувати чи скорочувати етапи переробки або технологічні стадії, на яких утворюється основна кількість відходів;
- розроблення й упровадження систем утилізації відходів виробництва, які слід розглядати як вторинні матеріальні ресурси;
- створення територіально-виробничих комплексів із замкнутою структурою матеріальних потоків сировини та відходів усередині них.

Тобто *головна ідея безвідходного виробництва* – це перетворення всієї сировини, що надійшла на підприємство, її залишків, а також відходів, отриманих у процесі виробництва, у готову продукцію, здатну приносити дохід.

Управління ресурсозбереженням повинно представляти собою комплексний процес, пов'язаний з управлінням якістю продукції, транспортуванням та зберіганням, а також з екологією, оскільки джерелом усіх ресурсів, у тому числі матеріальних, є природа. Фрагментарне або точкове впровадження ресурсозбереження на підприємстві не може забезпечити стале отримання позитивних ефектів.

1. Поняття, принципи та функції ресурсозбереження на підприємстві.

У зв'язку з цим можна виділити основні *принципи щодо формування системи управління ресурсозбереженням на підприємстві:*

- **комплексність** – впровадження засад ресурсозбереження на всіх ланках та у всі процеси підприємства;
- **системність** – впровадження ресурсозбереження з урахуванням взаємозв'язків та взаємодії між керованою та керуючою підсистемами;
- **сталість** – система ресурсозбереження має діяти на постійній основі;
- **вимірюваність** – ефективність діяльності системи має визначатися певним набором вимірюваних показників;
- **залученість персоналу** – весь персонал підприємства має бути залучений до системи управління ресурсозбереженням;
- **відкритість** – система має керуватися принципом «зсередини-назовні», тобто впроваджувати та стимулювати ресурсозбереження не лише на підприємстві, а також в його найближчому зовнішньому середовищі;
- **динамічність** – здатність системи адаптуватися та змінюватися відповідно до потреб підприємства та зовнішнього середовища.

1. Поняття, принципи та функції ресурсозбереження на підприємстві.

Основними функціями ресурсозбереження в ринковій економіці є:

— економічне прогнозування якості довкілля, яке передбачає його оцінку під впливом конкретної політики ресурсозбереження;

— розроблення стратегії ресурсозберігаючої діяльності та детальних програм із охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів у народногосподарському комплексі країни; планування ресурсозберігаючої діяльності та розроблення різних видів перспективних і поточних планів, які охоплюють планування бюджетів ресурсозберігаючих проектів, визначення джерел їх фінансування; установлення відповідності або невідповідності якості довкілля вимогам законодавства;

— формування організаційної структури управління ресурсозбереженням із метою управління процесами ресурсозберігаючого розвитку;

— екологічний моніторинг, який охоплює спостереження за станом довкілля, проведення обліку наявності, якості та витрат природних і інших видів ресурсів підприємствами і організаціями;

— контроль за реалізацією процесів ресурсозбереження;

— екологічна освіта та виховання суспільної свідомості, які необхідні для формування зміни культури споживання ресурсів.

1. Поняття, принципи та функції ресурсозбереження на підприємстві.

Ресурсозбереження охоплює наступні складові:

- *Виробничо-технічна складова* охоплює розробку та впровадження ресурсоефективних, мало - та безвідходних технологій і видів продукції, прискорення термінів їх освоєння, послідовну заміну поколінь техніки, технології та матеріалів, тим самим створюючи технічні передумови для реалізації довгострокової стратегії ресурсозбереження.
- *Організаційно-економічна діяльність* із ресурсозбереження передбачає формування господарського механізму для реалізації ресурсозберігаючих процесів, організаційно-економічних умов формування державної політики щодо ресурсозбереження.
- *Правова складова* визначає межі правового поля, у якому виконуються ресурсозберігаючі проекти. Ця складова охоплює сертифікацію, стандартизацію, нормування та правові механізми економічного стимулювання ресурсозбереження.
- *Освітня (інформаційна) діяльність* – це своєчасне інформування суб'єктів господарювання і населення про переваги ресурсозбереження, технологічні і технічні новинки та вигоди від їх застосування, зміни в законодавстві щодо ресурсозбереження, шляхи раціонального використання природних ресурсів у побуті та у промисловості.

1. Поняття, принципи та функції ресурсозбереження на підприємстві.

Ресурсозбереження охоплює наступні складові (продовження):

- *Маркетингова (комерційна)* складова забезпечує просування ресурсозберігаючих технологій і товарів на ринку, формує у споживача позитивну мотивацію їх придбання, створює імідж «зеленого» товару ресурсозберігаючої продукції.
- *Науково-дослідна діяльність* охоплює такі напрями, як створення наукової бази для розробки та випробовування ресурсозберігаючих матеріалів, технологій, дослідження основних закономірностей ресурсозберігаючих процесів і формування науково-методичних положень ресурсозбереження.
- *Соціальна складова* передбачає вплив ресурсозберігаючих проектів на рівень добробуту населення, стилю його життя, поліпшення умов праці й побуту.
- *Екологічна діяльність* спрямована на екологічні результати ресурсозбереження внаслідок чого поліпшується якість довкілля, знижується рівень антропогенного забруднення, зменшуються обсяги використання природних ресурсів у промисловому виробництві.

2. Система цілей та методи управління ресурсозбереженням.

Керівництво підприємства перед розробкою політики управління ресурсозбереженням повинне *провести аналіз своєї діяльності, який включає:*

- аналіз структури і величини споживаних ресурсів;
- аналіз динаміки величини ресурсоспоживання;
- аналіз руху ресурсів у рамках виробничого циклу;
- оцінку рівня обліку і контролю використання ресурсів;
- аналіз вживаних технологій і техніки на предмет фізичного і морального зносу.

До технологічних методів управління ресурсозбереженням можна віднести:

- розробку автономних джерел енергії;
- застосування методів наукової організації праці;
- застосування прогресивних технологій, розробку автономних джерел енергії;
- оптимізацію режиму роботи обладнання;
- використання автоматичних потокових ліній;
- енергоаудит;
- методи розкрою матеріалів і т. п.

2. Система цілей та методи управління ресурсозбереженням.

Для короткої характеристики усіх груп методів, вживаних в управлінні ресурсозбереженням складемо класифікаційну таблицю 2.1

Таблиця 2.1

Класифікація методів управління ресурсозбереженням

Ознака класифікації	Групи методів управління				
	Економічні	Технологічні	Організаційно-розпорядчі	Соціально-психологічні	Правові
Характер взаємодії	Непрямий	Прямий	Прямий	Непрямий	Прямий
Мотиви поведінки	Матеріальний інтерес	Змішані (дотримання технічних вимог до результатів)	Необхідність дотримати вимоги до якості	Моральний інтерес	Необхідність дотримання законодавства
Основа вибору конкретного методу	Техніко-економічний аналіз	Інженерно-технічний аналіз	Організаційний аналіз	Соціальні та психологічні дослідження	Аналіз чинного законодавства

Застосування того або іншого методу управління ресурсозбереженням, залежно від конкретних чинників використання матеріальних ресурсів, може здійснюватися по трьох основних напрямках:

- управління технологією і технікою;
- управління людьми;
- управління організацією виробничого процесу через взаємодію людей, технології і техніки.

2. Система цілей та методи управління ресурсозбереженням.

По сферах використання методів управління ресурсозбереженням можна виділити наступні елементи в системі управління: виробництво, логістика, збут і інженерно-технологічне забезпечення.

Таблиця 2.2

Методи управління ресурсозбереженням по сферах використання матеріальних ресурсів

Методи управління	Сфери використання матеріальних ресурсів			
	Інженерно-технологічне забезпечення	Логістика	Виробництво продукції	Збут
Технологічні	Технічна регламентація	Інформатизація і комп'ютеризація	Модернізація	Інформатизація і комп'ютеризація
Організаційно- розпорядчі	Організаційна регламентація і інструктаж	Організаційний інструктаж	Організаційна регламентація і інструктаж	Організаційний інструктаж
Економічні	Планування термінів, нормування і контроль витрати ресурсів	Нормування і контроль економічних показників	Планування, нормування, контроль і матеріальне стимулювання	Матеріальне стимулювання і контроль виконання плану по збуту
Соціально-психологічні	Нематеріальні і матеріальні методи мотивації, спрямованої на зростання продуктивності і якості			
Правові	Дотримання відповідних правових норм і актів			

2. Система цілей та методи управління ресурсозбереженням.

Сформулюємо систему можливих цілей управління ресурсозбереженням на підприємстві і відобразимо її графічно на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Система цілей, згрупованих по напрямках управління ресурсозбереженням

2. Система цілей та методи управління ресурсозбереженням.

Тепер виділимо і згрупуємо цілі управління ресурсозбереженням по сферах використання матеріальних ресурсів (рисунок 2.2).

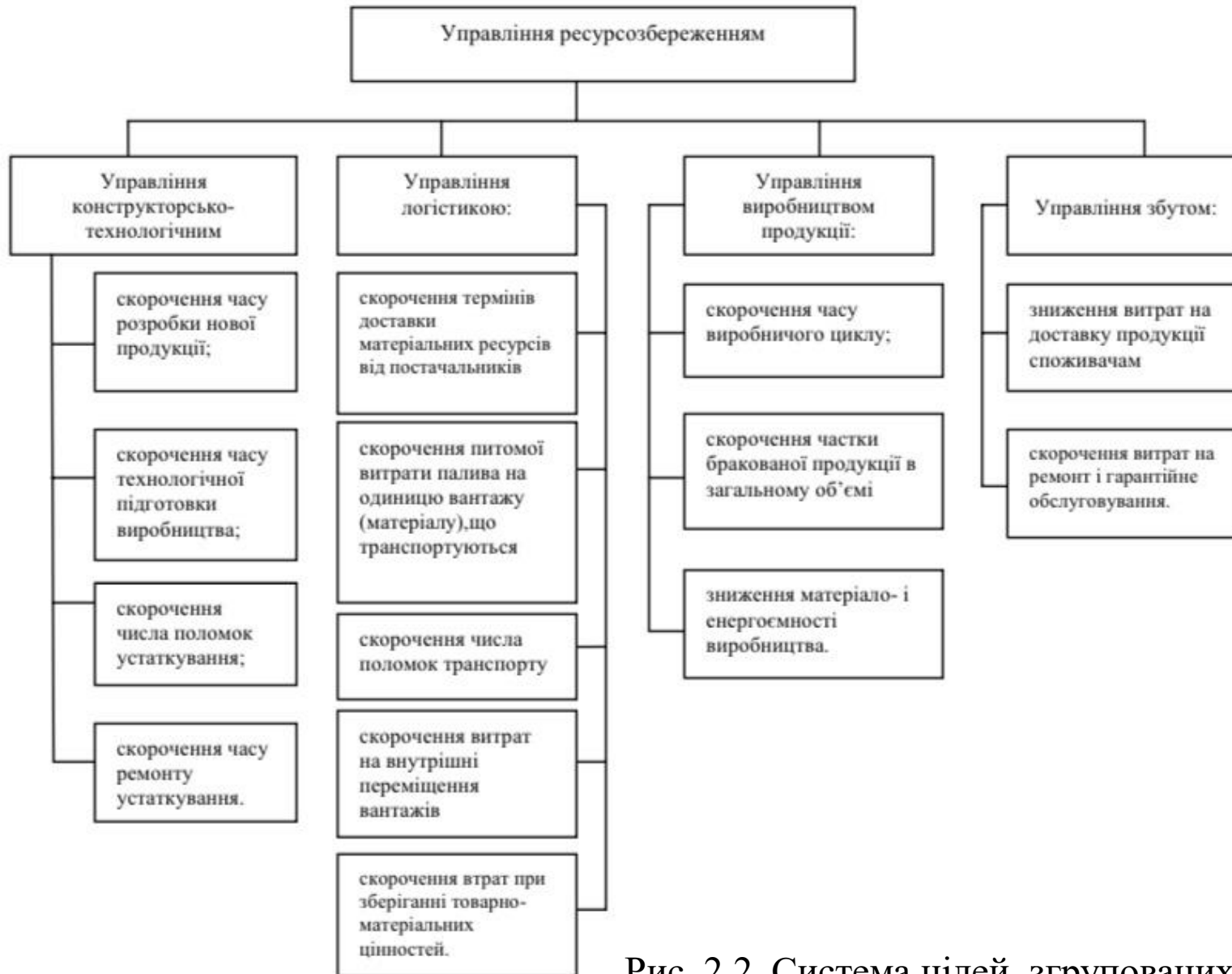

Рис. 2.2. Система цілей, згрупованих по сферах використання матеріальних ресурсів

2. Система цілей та методи управління ресурсозбереженням.

Причинами втрат відповідно до вказаних джерел втрат можуть бути:

- неефективна організація робочого процесу і людський чинник. Усунення вказаних причин або мінімізація негативних наслідків здійснюється у рамках управління персоналом і у рамках управління виробництвом;
- низький рівень технологічного забезпечення, ресурсоемна технологія, технологічний брак, низький рівень якості планування. Усунути ці причини або мінімізувати негативний ефект можна тільки при комплексному управлінні ресурсозбереженням по усіх напрямках;
- використання енергоємної і матеріаломісткої техніки і часті поломки, неефективне логістичне забезпечення.

Щоб усунути ці причини також потрібне комплексне управління ресурсозбереженням, тобто по усіх сферах. Після виділення причини втрат, керівництву підприємства слід визначити, наскільки сильно вони впливають на загальні поточні матеріальні витрати підприємства, а потім вже визначити основні напрями ресурсозбереження з конкретизацією використовуваних методів.

3. Чинники ресурсозбереження.

Чинники ресурсозбереження є рушійною силою підвищення ресурсоефективності виробництва та споживання на різних рівнях господарювання.

До найважливіших із них належать такі:

- розвиток технологій,
- пропорційний розвиток груп галузей А і Б (структурні зрушення в економіці),
- зміна цін на ресурси,
- інституціональний чинник,
- соціальні та екологічні зміни;
- процеси глобалізації.